

Denken en doen

Techniek is essentieel voor elke schrijver. In deze serie leert **Vincent Merjenberg** (schrijver en verwoed lezer) je alles over de basisvaardigheden voor het schrijven van een roman of kort verhaal. In deze tweede aflevering: Denken en doen.

Hoe lang denk je na over wat je gaat schrijven? En wanneer begin je daadwerkelijk te typen? Deze keer weinig antwoorden van mij, vooral vragen.

Want noch bij het schrijven van mijn korte verhalen, noch na het voltooien van mijn eerste roman *De grijzen*, en ook niet bij het werken aan de tweede, wat ik momenteel doe, is mij duidelijk geworden *hoe* je dat nu precies doet, iets schrijven. Ik heb één ding ontdekt, een paradox, en het begint me meteen te duizelen als ik eraan denk: je moet wachten met het daadwerkelijke schrijven tot je idee helder genoeg is, en je idee moet nog vaag genoeg zijn om jezelf ertoe te kunnen zetten te gaan schrijven.

Inderdaad: dit verdient nader onderzoek.

Tweesprong

Gelukkig ben ik iemand die achter zijn bureau geen gelegenheid onbenut laat om maar niet te hoeven schrijven, maar ondertussen toch het gevoel wil hebben dat hij nuttig bezig is. Bijvoorbeeld door na te denken over dit soort *meta*-vragen: waarom schrijf ik wat ik schrijf, waarom schrijf ik *hoe* ik schrijf? En de verhouding tussen denken en doen (een verhouding overigens die volgens mij bij vrijwel alles in een mensenleven een hoofdrol speelt) houdt me niet alleen al bezig vanaf het

eerste moment dat ik met schrijven begon; nee, ik overdrijf niet als ik zeg dat ze misschien nog wel iedere werkdag centraal staat. Want bij iedere zin die ik schrijf stel ik mezelf de vraag wat zijn functie is in het grotere geheel, of de stijl cohe-

rent is ten opzichte van de rest, of deze zin een goede springplank is naar de volgende, enzovoorts, en tegelijkertijd kan ik toch wel constateren dat iedere zin waarover ik achteraf tevreden ben ontstond op een moment dat ik even vergat dat ik schreef en *wat* ik schreef; er vloeit pas iets moois als de irritante, veel te kritische boekrecensent in mij even de andere kant op kijkt of in slaap is gesukkeld...

Iedere ochtend sta ik voor diezelfde tweesprong: ga ik eerst teruglezen wat ik gisteren schreef of gewoon verder zonder om te kijken? Schrijf ik mijn roman eerst in grote lijnen, om hem zo in elk geval *inhoudelijk* te kunnen voltooien? Of, en dit voelt voor mij als het tegenovergestelde, ga ik *gewoon verder schrijven*, en laat ik me mee-

© PIXOURCE, PIXABAY

Denk na en bereid voor tot dat niet meer lukt, en ga dan gewoon schrijven. **Schrijf gewoon door, tot dat niet meer lukt, en ga dan weer nadenken.**

sleuren over zijpaden die als vanzelf ontstaan, die me misschien wegvoeren van de rode draad, wellicht niet eens het boek zullen halen, maar mogelijk wel leiden tot andere scènes die belangrijk zullen blijken zonder dat ik het van tevoren bedenken kon?

(In dit licht is het wel treffend dat de positievere reacties op *De grijzen* zonder veel uitzonderingen gingen over de stukken die ik het snelst schreef, het meest spontaan, en die ogenschijnlijk minder belangrijk zijn voor het verhaal, maar misschien des te meer voor de sfeer, en daarmee voor de herinneringen die lezers aan mijn boek overhouden.)

Roes

Iedereen die wel eens fictie heeft geschreven, weet wat ik bedoel met die lelijk-vage zinssnede 'gewoon verder schrijven'. Diegene weet wat het is om schijnbaar zomaar iets te zien ontstaan op het beeldscherm of de bladzijde voor zich. En iedereen die dit kleine wondertje zelf heeft mogen ervaren weet ook dat het altijd, en veel sneller dan je in je roes voor mogelijk hield, snel weer voorbij is. Zodra je constateert dat het gebeurt, stopt het. Wat een

onrecht! Meestal gaat het om één zin. Soms om twee of drie. En als het je op de een of andere manier gelukt is het overijverige redacteurkje *within*, met haar rode potloodje, de nek om te draaien, kan het voorkomen dat je ineens twee nieuwe pagina's tekst voor je hebt liggen, bladzijdes die wel door iemand anders lijken te zijn geschreven (je zit dan ook niet lang daarna zélf met je rode potloodje de helft weer door te krassen).

Hoe dan ook: iedereen die dit gevoel kent (kortdurend of wat langer), zal zichzelf weleens betrapt hebben op het verspillen van kostbare tijd en creativiteit aan de vraag hoe je jezelf op commando in deze staat kunt brengen, en hoe je deze staat zo lang mogelijk kunt laten voortduren (antwoorden op deze vragen graag naar merjenberg@gmail.com.)

Notities

Bij het schrijven van een verhaal of roman is voor mij verreweg de fijnste fase die van het 'aantekeningen maken' zoals ik het noem. Inderdaad, ik maak aantekeningen (veel losse woorden en zinnetjes, veel pijlen ook, opsommingen, vraagtekens), maar in deze weken of maanden denk ik vooral veel na. Bijna alles wat ik tegenkom in het dagelijks leven lijkt ik te kunnen gebruiken, de thematiek van het werk dat me voor ogen staat wordt weerspiegeld in vrijwel alles wat ik zie, hoor, lees. In deze fase lijkt alles mogelijk. En het verhaal in mijn hoofd heeft alles in zich om *perfect* te worden!

Lang nadenken en veel notities maken gaat me goed af als het over thematiek gaat, over het soort boek dat ik wil schrijven, als ik me verdiep in welk perspectief ik wil gebruiken, in welk deel van mijn boek het verhaal-in-het-verhaal moet komen (een terugkerend iets in mijn verhalen, mijn roman en mijn roman-in-wording), wie de belang-

rijkste personages zijn en waar ze voor staan. Maar natuurlijk komt er een moment dat mijn personages iets moeten gaan meemaken, en daar op reageren, elkaar tegen moeten komen en relaties aangaan. Als ik het zo opschrijf, vind ik het eigenlijk heel logisch dat ik dit alles niet voor elkaar krijg in mijn notitieboekjes en mijn gedachten, maar op het moment dat het in werkelijkheid gebeurt, maakt zich stevast een zekere frustratie van mij meester, want ik weet dat die heerlijke eerste fase van fantaseren en onbegrensde mogelijkheden ten einde is: ik moet nu 'gewoon' gaan schrijven.

Vervolgens ga ik schrijven: mijn aantekeningen en eerdere gedachten lijken aanvankelijk een oneindig reservoir van brandstof. Ik kan er scènes van bakken, dialogen, beschrijvingen, en binnen dat alles zetten mijn personages hun eerste stappen, worden geconfronteerd met al het gruwelijks dat ik heb verzonnen, en er begint een echt verhaal te ontstaan, dat leeft, zichzelf voortstuwt. Maar dan...

Dan gebeurt bij mij iedere keer hetzelfde. Mijn aantekeningen raken op, uiteraard, maar veel erger nog is dat het na een poos altijd is alsof ze niet meer kloppen. Mijn ideeën passen niet meer bij de tekst die is ontstaan. Het verhaal gaat een andere kant op dan dat perfecte punt aan de horizon dat ik zo helder voor ogen had staan en met zulke duidelijke schematische aantekeningen vol pijltjes zo duidelijk had geformuleerd. Het 'gewoon schrijven' dat ik weken of zelfs maanden heb weten vol te hadden (met op werkdagen zelf natuurlijk wel gewoon de gebruikelijke en ontelbare *writer's blockjes*; bij mij 'stroomt' het helaas zelden langer dan een minuut of tien) komt tot een abrupt einde, en ik moet weer verder met wat ik dacht achter me te hebben gelaten: nadenken en aantekeningen maken. Alleen zijn de mogelijkheden nu beperkt, ik ben bovendien te lui om echt veel tekst weg te

gooien, dus zoek ik oplossingen toch meestal binnen de grenzen van wat ik reeds geschreven heb. Dit is dus een veel minder euforisch nadenken dan aan het begin, dit zijn eerder herstelwerkzaamheden...

Schrijfadvis

Ik citeer niet graag andere schrijvers, en zeker geen negentiende-eeuwse (ik ga er immers vanuit dat wij, (aspirant) schrijvers en lezers, best weten van elkaar dat we wel eens een goed boek lezen; geen reden voor koketterie dus) maar Flaubert schreef ooit wel érg treffend over nut(teloosheid) en noodzaak van schrijfadvisen: 'Mijn verontschuldigen voor deze adviezen, maar ik zou je alle dingen willen geven die ik voor mijzelf wens.'

Als je ooit weer eens een schrijver hoort vertellen dat ze weet hoe het moet, vergis je dan niet: ze weet het zelf ook niet, het zijn altijd verzuchtingen. Een schrijver zal je altijd alleen maar adviezen geven over wat hijzelf niet kan. Want als het een schrijver lukt te schrijven, denkt hij niet na. Als ze nadenkt (en werkmethodes gaat formuleren), doet ze dat omdat haar iets niet lukt.

Het zijn dus helemaal geen adviezen, iedereen die schrijft weet dat schrijven toch vooral in de eerste plaats onmogelijk is. *Volstrekt onmogelijk* – tot het magische moment dat er ineens (ja:

ineens, na jaren) een tekst voor je ligt die wel door iemand anders geschreven lijkt te zijn. Een tekst, bovendien, die er eigenlijk best wel mee door kan...

Laat dit dan mijn vage schrijfadvis voor nu zijn: denk na en bereid voor tot dat niet meer lukt, en ga dan gewoon schrijven. Schrijf gewoon door, tot dat niet meer lukt, en ga dan weer nadenken.

Schrijven is voor mij het oplossen van problemen: zodra ik begin te schrijven, ontstaan de problemen. Zodra ik die heb opgelost (meestal slechts voorlopig, maar dat weet ik op het moment zelf gelukkig nog niet) en ik kijk eens om, zie ik dat ik al oplossende weer een paar duizend woorden heb geschreven. En dan, ineens, is je verhaal of boek af. En begint pas het echte probleem: wat zul je nu eens gaan schrijven? ■

Vincent Merjenberg (1983) is schrijver en werkte als publiciteitsmedewerker bij Atlas Contact. Hij debuteerde in 2021 met de roman *De grijzen*, die werd genomineerd voor zowel de Bronzen Uil als de Anton Wachterprijs. Zijn korte verhalen verschenen in onder meer *De Gids* en *De Revisor*. Hij woont met zijn vrouw en zoontje in Amsterdam en werkt aan zijn tweede roman, *Danswoede*.

